

_____ hokimligi
*maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi*

_____ maktabgacha va
*maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
___-umumiy o'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*
_____ning
20__-20__-o'quv yili 6-sinflar uchun
“YOSH TILSHUNOS”

**TO'GARAK
HUJJATLARI**

To'g'arak a'zolari haqida ma'lumot

<i>№</i>	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
<i>1.</i>							
<i>2.</i>							
<i>3.</i>							
<i>4.</i>							
<i>5.</i>							
<i>6.</i>							
<i>7.</i>							
<i>8.</i>							
<i>9.</i>							
<i>10.</i>							
<i>11.</i>							
<i>12.</i>							
<i>13.</i>							
<i>14.</i>							
<i>15.</i>							

16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

20__-20__-o‘quv yili uchun tuzilgan “Yosh tilshunos” to‘garagining
ISH REJASI

№	Yillik ish reja mavzulari	Soat	Sana	Izoh
1.	O‘zbekistonda davlat tili va boshqa tillarning rivoji			
2.	Unli tovushlar			
3.	Undosh tovushlar			
4.	Bo‘g‘in va urg‘u			
5.	Morfologiyaga kirish			
6.	So‘z tarkibi			
7.	Qo‘shimchalar tasnifi			
8.	Tub va yasama so‘zlar			
9.	Shakl yasovchi qo‘shimchalar va ularning tasnifi			
10.	So‘z tarkibida tartib			
11.	To‘plam va tasniflar			
12.	So‘z turkumlari			
13.	Fe‘l			
14.	Aniq nisbat			
15.	Majhul nisbat			
16.	Orttirma nisbat qo‘shimchalarining ishlatilishi			
17.	Fe‘llarning vazifa shakllari			
18.	Sifatdosh			
19.	Hozirgi va kelasi zamon sifatdoshlari			
20.	Ravishdosh			
21.	Ravishdoshlarning ma‘no turlari			
22.	Mustahkamlash. fe‘lning vazifa shakllari yuzasidan			
23.	Ko‘makchi fe‘llar			
24.	Fe‘llarning yasalishi			
25.	Fe‘llarning tuzilishiga ko‘ra turlari			
26.	Qo‘shma fe‘llar			
27.	Juft fe‘llar			
28.	Fe‘lning ma‘noviy guruhlari			
29.	Fe‘llarning munosabat shakllari			
30.	Fe‘llarning zamon shakllari			
31.	O‘tgan zamon shakllarida to‘liqsiz fe‘lning ishlatilishi			
32.	Hozirgi zamon shakllari			
33.	Kelasi zamon shakllari			
34.	Mayl shakllari			
35.	Xabar mayli			
36.	Buyruq-istak mayli			

37.	Shart mayli			
38.	Shaxs-son shakllari			
39.	Otlarning tuzilishiga ko'ra turlari. sodda ot			
40.	Qo'shma otlar imlosi			
41.	Juft va takroriy otlar imlosi			
42.	Tashkilot, korxonalar, muassasa nomlari			
43.	Tarixiy sana va bayram nomlari			
44.	Suv havzalari va insootlari nomlari			
45.	Turdosh otlar			
46.	O'rin-joy otlari			
47.	Aniq va mavhum otlar			
48.	Mavhum ot yasovchi qo'shimchalar va ularning imlosi			
49.	Sifat			
50.	Sifatlarning yasalishi			
51.	Sifat yasovchi qo'shimchalar va ularning imlosi.			
52.	Sifatlarning tuzilishiga ko'ra turlari. sodda sifat			
53.	Qo'shma sifat			
54.	Juft sifatlar va ularning imlosi			
55.	Sifat darajalari			
56.	Sifatlarning qiyosiy daraja shakli			
57.	Sifatlarning ma'no guruhlar			
58.	Xususiyat, hajm-o'lchov, makon-zamon sifatleri			
59.	Sifatlarning otlashuvi			
60.	Sonlarning ma'no guruhlar			
61.	Sanoq son			
62.	Dona son, uning yasalishi			
63.	Chama son, uning yasalishi			
64.	Jamlovchi son, uning yasalishi			
65.	Kasr sonlar. ularning yasalishi va imlosi			
66.	Hisob so'zlar			
67.	Ravishlarning yasalishi. tub va yasama ravishlar			
68.	Ravishlarning ma'no turlari			

MAVZU: O‘ZBEKISTONDA DAVLAT TILI VA BOSHQA TILLARNING RIVOJI

Mashg‘ulotning borishi:

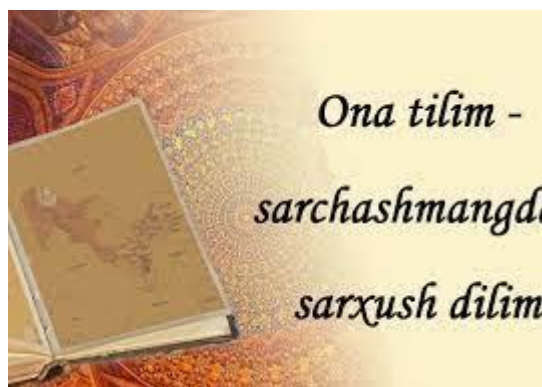
O‘qituvchi darsni o‘quvchilarga quyidagi savollarni berish bilan boshlaydi:

1. O‘zbek tili deganda qanday tilni tushunasiz?

2. O‘zbekistonda qaysi til Davlat tili? Davlat tili deganda nimani tushunasiz?

3. O‘zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonuni qachon qabul qilingan?

O‘qituvchi o‘quvchilardan savollarga aniq va lo‘nda javoblar olgach, ularning fikrlarini umumlashtirib, to‘ldirib quyidagilarni bayon etadi: 1989-yil 21 -oktabrda milliy uyg‘onishning ilk amaliy samarasi sifatida "O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili haqida"gi Qonuni qabul qilindi. Davlat tomonidan himoyaga olingan, ijtimoiy-siyosiy, madaniy va ma‘rifiy sohalarda, rasmiy hujjatlarni yuritishda qo‘llanadigan til **davlat tili** deyiladi. Qonun natijasi o‘laroq o‘zbek tilining ko‘p yillar davomida top-talagan go‘zalligi, jozibasi, haq-huquqlari tiklana boshlandi, o‘zbek tilini butun choralar bilan rivojlantirish davlat ishiga aylandi, respublikada o‘zbek tilining ijtimoiy mavqeyi tiklandi, uni qo‘llash doirasi kengaydi va o‘rganish izchillik bilan yo‘lga qo‘yildi.

Qonun Sizga o‘zbek tilining fonetika, leksikologiya, so‘z yasalishi, morfologiya va sintaksisga oid nazariy masalalarni chuqur o‘rganish, o‘zbek tilida to‘g‘ri, aniq, ravon, sodda, izchil va mantiqli yozma hamda og‘zaki nutq tuzish ko‘nikmalarini egallash vazifasini qo‘yadi.

O‘qituvchi suhbatidan so‘ng darslikdagi 1 -mashqqa ko‘ra O‘zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonunidan olingan moddalar yuzasidan bahs o‘tkaziladi.

Keyin o‘quvchilar bilan 2-mashq hajariladi. O‘quvchilar "Tilni bilish dilni bilishga yo‘l ochar" mavzusida main tuzadilar.

O‘qituvchi ularning fikriga qo‘shimcha tarzda Avaz O‘tarning "Til" she'rini o‘qib beradi hamda tuzilgan matn va she'r asosida til o‘rganishning ahamiyatini tushuntiradi.

Ko‘p tilni bilish kishining dunyoqaraihini, bilim doirasini kengaytiradi, turli xalqlarningtarixi, siyosati, iqtisodi, geograflyasi, madaniyati, san'ati va yashash tarzini mukammal o‘rganish imkonini beradi.

Tillarkelib chiqishi asosiga ko'ra qarindosh va qarindosh bo'lmagan tillarga bo'linadi. Bir bobo til asosida shakllangan tillar qarindosh tillar hisoblanadi. Ular fonetik, lug'aviy grammatik jihatdan o'xshash bo'ladi. Qarindosh til sohiblari tarjimonsiz bir-birlarini tushunadilar. Turli bobo tillar asosida shakllangan, fonetik, lug'aviy, grammatik jihatdan noo'xshash tillar esa qarindosh bo'lmagan tillar hisoblanadi.

Xuddi shularni uqtirish uchun o'quvchilar bilan mashq doirasida quyidagi savollar asosida suhbat uyushtiriladi:

1. Qanday tillar qarindosh tillar hisoblanadi?
2. Qarindosh bo'lmagan tillar deganda qanday tillarni tushunasiz? So'ngra mashqda berilgan tillar o'quvchilar faolligida quyidagicha guruhlanadi:

O'zbek tiliga qarindosh tillar

qozoq, qirg'iz, uyg'ur, qoraqalpoq, tatar

O'zbek tiliga qarindosh bo'lmagan tillar

arab, ingliz, fransuz, xitoy, hind

Hozirda ona tili bilan bir qatorda rus tili, dunyo tillari orasida mashhur bo'lgan ingliz tilini o'rganish davr talabiga aylandi.

Mashqni bajarishda o'qituvchi "Kim topqir va chaqqon?" nomli musobaqa o'yinidan foydalanishi mumkin. Shundan so'ng suhbat yana davom ettiriladi. O'zbek tili bilan bir qatorda ko'rsatilgan tillar qadimgi turkiy bobo til asosida shakllangan, fonetik, lug'aviy, grammatik o'xshashligi bo'is qarindoshlik kasb etishini *til (o'zbek, qoraqalpoq, qirg'iz, uyg'ur tillari), dil (azarbayjon, turkman, tillari), tel (tatar tili); tuz (o'zbek, qirg'iz, uyg'ur tillari), duz (qoraqalpoq, ozarbayjon, turkman tillari)* kabi so'zlar qiyosi asosida tushuntiradi.

Keyingi darslarda 5-sinfda "Fonetika", jumladan, "Unli tovushlar" mavzusi yuzasidan takrorlash va o'rganilganlarni mustahkamlash darsi bo'lishini ta'kidlab o'rganilganlarni takroriy o'qish va 5-mashq uyga vazifa sifatida topshiriladi.

Mashq javobi: 1) *qoraqalpoq*; 2) *boshqird*; 3) *qozoq*; 4) *qirg'iz*; 5) *uyg'ur*.

MAVZU: UNLI TOVUSHLAR

Mashg‘ulotning borishi:

Mashg‘ulot o‘qituvchi tomonidan 1-, 2-savol va topshiriqlarga ijodiy yondashgan holda, quyidagi savollar asosida unli tovushlar haqida o‘rganilganlarni takrorlash bilan boshlanadi:

1. *Nutq tovushlari necha turli bo‘ladi?*
2. *Unli tovushlar deb qanday tovushlarga aytiladi?*
3. *O‘zbek tilida nechta unli tovush bor? Ularni ayting.*
4. *O‘zbek tilidagi unli tovushlar qanday tavsifga ega?*

Unli tovushlarga oid nazariy bilimlar takrorlangach, o‘quvchilar 3-topshiriqqa ko‘ra bilish, tuzish, o‘lka, erk, olam so‘zlari tarkibidagi unli tovushlarni aniqlaydilar va o‘qituvchining quyidagi savollari asosida ularni tahlil qiladilar:

1. *So‘zlarda qaysi unli tovushlar qo‘llangan?*
2. *Ularning talaffuzi qanday?*
3. *Unli tovushlarning o‘zgarishi so‘zga qanday ta‘sir qiladi?*

6-mashqda berilgan so‘zlardagi nuqtalar o‘rniga unli tovushlarni qo‘ydirish asosida o‘quvchilarda unli tovushlarni to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmasi shakllantiriladi va unli imlosiga doir bilimlari mustahkamlanadi:

Namuna: Mana quyosh ko‘tarildi. Ona haykali, yog‘dular ichida oftobday porlab turibdi. (E. Oxunova)

Mashq matni asosida dunyoda eng aziz va eng ulug‘ inson ona ekanligi, onani hurmat qilish, e‘zozlash va qadrlash har bir farzand uchun ham qarz, ham farzligi uqtiriladi.

7-mashqni bajaritirish asosida o‘quvchilarning unli tovushlarga oid bilimlari yana bir bora mustahkamlanadi, chunki mashqda berilgan maqollardagi barcha unli tovushlarning talaffuzi va imlosi tahlil qilinadi hamda maqollar asosida axloqiy tarbiya beriladi.

Mavzuga oid 8-mashqni "Kim topqir va zukko" o‘yini asosida bajaritirish maqsadga muvofiq. O‘yin shartiga ko‘ra, o‘quvchilar tomonidan so‘zlardagi nuqtalar o‘rniga unli tovushlar to‘g‘ri qo‘yilishi, so‘zlar hosil qilinishi va ularni qatnashtirib gaplar tuzilishi lozim. O‘yin yakunida o‘quvchilar olgan o‘rinlariga ko‘ra baholanadilar.. O‘yin shartini tushuntiriladi va mashqni bajarishga oid namuna ko‘rsatiladi: *zar, zir, zo‘r, zor-zor, zo‘r kabi. Zar qadrini zargar biladi. (Maqol) Zir titradi. Nimani gilsang xor, shungabo‘lasan zor. (Maqol) Uzor-zor yig‘ladi. Zo‘rga ham zo‘rdek balo bordir. (Maqol)*

Mashq shartiga ijodiy tarzda yondashib mazkur so‘zlarning lug‘aviy ma‘nosini izohlanadi, ma‘noviy farqi tushuntiriladi, bu holat unli tovushlarga bog‘liqligini ta‘kidlanadi.

9-mashqni ham shu tarzda bajaritiriladi, quyidagi tog‘ri javobni topish mumkin:

Tili shirinning do‘sti ko‘p.

Undosh tovushlar yuzasidan o‘rganilganlarni takrorlash va 10 mashqni bajarish uy vazifasi sifatida topshiriladi

MAVZU: UNDOSH TOVUSHLAR

Mashg‘ulotning borishi:

Mashg‘ulotni qiziqarli o‘tkazish maqsadida "**Ohangdosh so‘zlar**" o‘yinini o‘tkazish maqsadga muvofiq. O‘yinda sinf o‘quvchilari "**Topqirlar**" va "**Zukkolar**" kabi ikkl guruhga bo‘linadilar, ohangdosh so‘zlar qatorini tez hamda ko‘p topish bo‘yicha musobaqalashadilar. Bunda bir guruh birso‘zni aytishi bilan ikkinchisi uning ohangdosh juftini topadi, Masalan,

Topqirlar guruhi

bong

bola

Zukkolar guruhi

tong

lola

Shu o‘rinda ohangdosh so‘zlar she‘rda qofiya uchun asos bo‘lishini, adabiyotshunoslikda ohangdosh so‘zlar qofiyadosh so‘zlar deb atalishini eslatib o‘tiladi. O‘yinni sinf o‘quvchilarining bilim darajasidan kelib chiqib adabiyot darsida o‘rganilayotgan yoki ularning o‘zlari yod olgan she‘rlardagi ohangdosh qofiyadosh so‘zlarni topish va talaffuzini tushuntirish shart qilib qo‘yiladi.

Masalan, O‘zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasidagi ohangdosh so‘zlarni aniqlash.

Namuna: *Serquyosh hur o‘tkam, elga baxt, najot,*

Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon.

Yashnagay to‘ abad ilm-ufan, ijod,

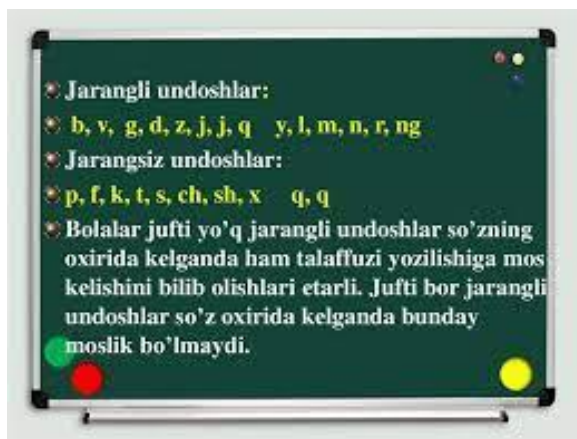
Shuhratingporlasin toki bor jahon! (A. Oripov)

She‘rdagi ohangdosh so‘zlar: *najot-ijod; mehribon-jahon* kabi.

"Ohangdosh so‘zlar" o‘yidan so‘ng o‘qituvchi "Unli va undosh tovushlar qanday xususiyatlarga ko‘ra farqlanadi?" degan savol bilan muammoli vaziyat yuzaga keltiradi. Muammoli vaziyat munozara, bahs, (ortishuvlar asosida hal qilinadi. O‘quvchilarning javobi to‘ldiriladi va ularga quyidagi jadvalni taqdim etiladi.

Unli va undosh tovushlarning farqli belgilari		
Farqlovchi belgilar	Nutq tovushlari	
	Unli tovushlar	Undosh tovushlar
Tarkibiga ko‘ra	Sof ovozdan hosil bo‘ladi.	Ovoz va shovqindan hosil bo‘ladi
Hosil bo‘lishiga ko‘ra	Ularning hosil bo‘lishida o‘pkadan kelayotgan havo ma‘lum to‘siqqa uchramaydi	Ularning hosil bo‘lishida o‘pkadan kelayotgan havo ma‘lum to‘siqqa uchraydi
Vazifasi (bo‘g‘in hosil qilishi va qilolmasligi)ga ko‘ra	Bo‘g‘in hosil qiluvchi asosiy vosita	Yakka holda bo‘g‘in hosil qila olmaydi.

Shundan so‘ng o‘qituvchi "Undosh tovushlar" nomli ko‘rgazma asosida mavzuga oid savol va topshiriqlarni bajartiradi. O‘quvchilar o‘z fikrlarining mantiqiy asosi sifatida 11-, 12-mashqlarni bajaradilar. Mazkur mashqlarni jadvallar tuzish va ularni toldirish

tarzida bajartirish maqsadga muvofiq. Masalan, 11-mashq shartiga ko'ra o'quvchilar berilgan matndagi undosh tovushlarni talaffuz o'rniga ko'ra quyidagidek jadvalga joylashtiradilar:

Lab undoshlari	<i>h, p, m</i>
Til undoshlari	<i>l, d, s, sh, n, ch, j, y, q, g'</i>
Bo'g'iz undoshi	<i>h</i>

Yuqorida tavsiya etilgan jadvallarga asoslangan holda o'quvchilarga 13-, 14-mashqlar bajartiriladi. Mashqlarni bajartirishda sinf o'quvchilarini iqlidorli, yaxshi, o'rtacha o'zlashtiruvchi va o'zlashtirishi pastroq o'quvchilarga ajratgan tarzda yondashish hamda shunga muvofiq o'quv yukini qo'yish yaxshi samara beradi.

15-mashqdagi rasm asosida "Mustaqillik bayramida" nomli ijodiy matn tuzish uy vazifasi qilib beriladi.

Maktab MMIBDO' _____ sana _____ 20__yil

veb-saytimiz: Zokirjon.com
Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi. Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

Ona tili fanidan 6-sinf o'quvchilarga 68 soatli to'garakni to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

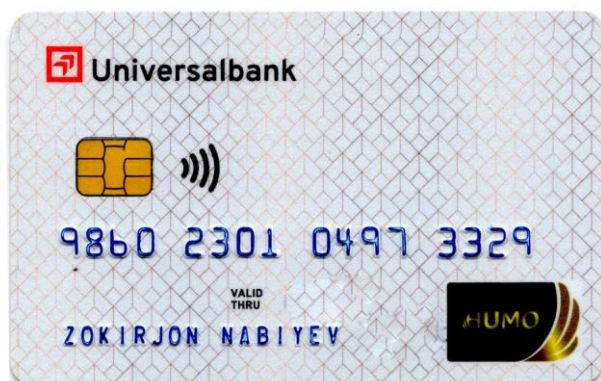
Narxi: 30 ming so'm

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali veb-saytlarga joylamang.
Kanal va gruppalariga tarqatmang.

**OMONATGA
HIYONAT QILMANG.**